

Sociálne a politické analýzy

2011, 5, 2, s. 74-79

<http://sapa.ff.upjs.sk>

ISSN 1337 5555

Sahidi Shapoor - Koprlová Jana:

Budovanie afganskej demokracie v spoločensko-politických súvislostiach

Recenzia

Jozef Ružarovský¹

Publikácia s názvom „Budovanie afganskej demokracie v spoločensko-politických súvislostiach“ predstavuje vedeckú monografiu venujúcu sa mimoriadne aktuálnej problematike spoločensko-politických súvislostí procesu demokratizácie a vytvárania politického pluralitného systému v súčasnom Afganistane, pričom prezentuje obdobie vývoja krajiny od pádu vlády hnutia Taliban koncom roka 2001 až do súčasnosti. Ako uvádzajú autori, hlavný cieľ monografie sa sústreďuje na objasnenie, politologickú analýzu a hodnotenie rozhodujúcich procesov, ktorými afganská občianska spoločnosť prechádzala počas obdobia od pádu vlády Talibanu a začiatku procesov zavádzania pre Afganistan doposiaľ neznámych princípov demokracie, ku ktorým autori radia osobitne najmä vytváranie efektívne fungujúceho politického pluralitného systému, až do najnovšieho obdobia. Popritom autori vymedzujú aj vedľajší cieľ monografie, ktorý v pozícii podporného cieľa vytvára priestor pre podrobné spracovanie a interpretáciu prehľadných záverov

¹ PhDr. et Mgr. Jozef Ružarovský: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra verejnej politiky a verejnej správy, Nam. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, E-mail: ruzarovsky@ucm.sk

a odporúčaní, ktoré sa vzťahujú na jednej strane na otázky aktuálneho stavu, ako aj možných trendov vývoja procesov vytvárania politického pluralitného systému v Afganistane pri zohľadnení premisy, že uvedené procesy budú realizované skutočne efektívne, a súčasne, že budú tiež trvalo udržateľné, a na strane druhej sa zároveň zameriavajú na otázky aktuálneho stavu, ako aj na analýzy tendencií ďalšieho smerovania procesov všeobecnej demokratizácie afganskej spoločnosti a zlepšovania terajšej spoločenskej klímy v krajine. Popri základnom a vedľajšom ciele sledujú autori paralelne prostredníctvom analytických sond do skúmanej problematiky aj líniu verifikácie šiestich samostatne stanovených hypotéz - troch z oblastí politologickej, verejno-správnej a medzinárodno-právnej a troch z prierezových oblastí ekonomicko-sociálno-psychologicko-právnej problematiky, zastupujúcich všetky ťažiskové okruhy ležiace v stredobode záujmu hĺbkových analýz obsiahnutých v publikácii.

Samotnú náplň publikácie teda tvorí problematika budovania demokracie v Afganistane v jej širších spoločensko-politických súvislostiach. Monografia sa v základe sústreďuje najmä na objasnenie, politologickú analýzu a sprievodné hodnotenie procesov, ktorými afganská občianska spoločnosť prešla v priebehu celého obdobia od pádu vlády hnutia Taliban a počiatkov procesov zavádzania pre krajinu neznámych princípov demokracie až do súčasnosti. Ide vo svojej podstate o ucelené dielo prezentujúce problematiku interpretácie pohľadu na súčasný Afganistan a prinavracania života jeho občianskej spoločnosti do aktívnej obnovy krajiny a účasti na správe vecí verejných, a to súčasne z komplexného, celospoločenského pohľadu politického, medzinárodno-právneho, ekonomického a sociálneho vývoja v skúmanom období, ako aj aktuálnej situácie v krajine.

Z hľadiska formálnej štruktúry tvorí monografiu päť samostatných, avšak logicky vzájomne úzko prepojených nadväzujúcich kapitol. Prvá kapitola *Okolnosti a politické dôvody vzniku Talibanu a obdobie jeho vlády v Afganistane* objasňuje hlavné charakteristiky spoločensko-politického vývoja Afganistanu do obdobia vzniku hnutia Taliban, ako aj okolnosti a politické dôvody vzniku Talibanu, a napokon analyzuje a hodnotí obdobie jeho vlády v Afganistane, a to za účelom objasniť východiskový stav afganskej občianskej spoločnosti ako základne pre nastupujúce procesy demokratizácie, politickej tranzície a vytvárania politického pluralitného systému v Afganistane. Druhá kapitola nazvaná *Začiatok budovania demokracie a vytvárania politického pluralitného systému v Afganistane* sa zaoberá problematikou počiatočného obdobia zavádzania demokracie a vytvárania politického pluralitného systému, v rámci ktorého vymedzujú autori štyri kľúčové okruhy, ktoré vytvorili základné piliere pre spustenie procesov demokratizácie, ako aj súvisiaceho kreovania politického pluralitného systému v krajine. Autori sem zaradili rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN k situácii v Afganistane, uskutočnenie Bonnskej konferencie a prijatie Bonnskej dohody, ďalej zahájenie procesu politickej tranzície krajiny, a napokon vymedzenie základných ústavnoprávnych inštitútov. Tretia kapitola s názvom *Proces formovania demokracie a politického pluralitného systému v Afganistane* pokračuje ďalej v náplni predchádzajúcej kapitoly, avšak už s ohľadom na rozhodujúce aspekty

prebiehajúceho prechodu k demokracii a politickému pluralitnému systému v Afganistane, ku ktorým autori priradujú predovšetkým zriaďovanie demokratických inštitúcií a súvisiace demokratizačné procesy, nastolenie vlády práva, dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd, ako aj zabezpečenie legitímnosti politických záležitostí a politických práv, a to najmä vzhľadom na vymedzenie ich právnej úpravy, otázok výkonu politických práv či zaistenie slobody prejavu a médií. Štvrtá kapitola nazvaná *Skutočná politická situácia v Afganistane* sa zaoberá hlavnou problematikou z pohľadu analýzy a hodnotenia uplatnenia formálne prijatých a právne zakotvených princípov a inštitútov budovania demokracie vo vzťahu ku skutočnému stavu politického vývoja v Afganistane, predovšetkým s ohľadom na problematiku dočasnej aj prechodnej vlády, prvých a druhých prezidentských a parlamentných volieb, a napokon tiež problematiku politických strán a ich úlohu a postavenie v procesoch vytvárania politického pluralizmu. Na záver, v súlade s náplňou vedľajšieho cieľa monografie, ponúkajú autori čitateľovi v tejto kapitole závery a odporúčania vzťahujúce sa na súčasnosť aj budúcnosť pokračovania procesov vytvárania politického pluralitného systému v Afganistane. Posledná kapitola s názvom *Skutočná spoločenská situácia v Afganistane* sa už zaoberá otázkami celospoločenskej situácie v krajine, a to práve z pohľadu analýz a hodnotení vývoja i stavu afganskej občianskej spoločnosti podľa troch spoločensky významných hľadísk: podľa indexu humanitného rozvoja krajiny charakterizujúceho kvalitu života jej obyvateľstva, podľa dostupnosti médií umožňujúcich faktický výkon práva slobody prejavu a podľa postojov afganskej občianskej verejnosti k demokracii a jej súvisiacim hodnotám. Aj v prípade záverečnej, rovnako analyticky zameranej kapitoly uvádzajú autori na záver v súlade s náplňou vedľajšieho cieľa monografie prehľadné závery a odporúčania, tentokrát už pre pokračujúce procesy všeobecnej demokratizácie afganskej spoločnosti a zlepšovania celkovej spoločenskej klímy v krajine. V uvedenej súvislosti sa žiada zdôrazniť, že v celej štruktúre monografie kladú autori dôraz predovšetkým na vnútroštátny pohľad na skúmanú problematiku, čomu zodpovedajú aj analýzy súvisiacich čiastkových aspektov.

Okrem overovania platnosti v úvode publikácie stanovených šiestich hypotéz komplexne prezentujúcich hlavné zameranie publikácie možno osobitne vyzdvihnúť aj základné metódy vedeckej práce, ktoré v monografii autori uplatnili - popri tradičnej metóde komparatívnej analýzy uplatnenej vo všetkých kapitolách využili autori v prípade piatej kapitoly zameranej na analýzy skutočnej spoločenskej situácie v krajine aj metódy sekundárnej analýzy primárnych dát a ich štatistického spracovania, kde s pomocou využitia časových radov dát a metódy regresnej analýzy graficky konštruovali, matematicky vyčíslňovali a následne analyzovali trendy vývoja skúmaných ukazovateľov vo vzťahu k aktuálnemu stavu, ako aj ďalšiemu možnému vývoju vybraných charakteristík života afganskej občianskej spoločnosti. V uvedených súvislostiach prezentuje predmetná publikácia celkom 57 grafických prehľadov, z ktorých približne päťdesiat prehľadov predstavuje vlastné grafy autorov, ktorí v prípadoch spracovania primárnych štatistických údajov uplatňovali pri konštrukciách jednotlivých grafov metódu regresnej analýzy

umožňujúcu určiť na základe sklonu a grafického priebehu regresnej priamky trend vývoja aktuálne skúmaného ukazovateľa. Každý takýto graf doplnili autori vždy aj o matematické vyjadrenie regresnej priamky a komplexnú interpretáciu príslušnej čiastkovej analýzy.

Celkovo možno zhrnúť, že vedecká monografia, ktorá je predmetom tejto recenzie, predstavuje jedinečnú sondu do procesov, o ktorých má súčasná občianska spoločnosť vyspelých krajín medzinárodného spoločenstva príležitosť ziskávať iba sprostredkované informácie, nakoľko demokracia, ako aj politický pluralitný systém tvoria neoddeliteľnú súčasť fungovania princípov, na ktorých spočíva aktívna participácia, ako aj efektívne fungovanie širokej občianskej spoločnosti v krajinách s demokratickou tradíciou. Nie všade na svete však tvoria automaticky samozrejmu súčasť života miestnej občianskej verejnosti. O to zaujímavejšie je sledovať procesy zahájenia a nasledujúceho priebehu budovania demokracie a politického pluralitného systému, vrátane predpokladov a záväzkov, ktoré museli byť pre ich spustenie naplnené, v aktuálnom čase a priestore, naviac v podaní autorskej dvojice, v ktorej jeden zo spoluautorov pochádza priamo z analyzovanej krajiny a druhý zo spoluautorov zase z krajiny, pre ktorej odborné i laické čitateľské publikum je uvedené knižné dielo prvorodo určené. Ďalším prínosným prvkom pre publikáciu je tiež vedecké zameranie oboch autorov, ktoré sa v zásadnej miere odzrkadľuje v prístupe k analytickému hodnoteniu skúmanej a prezentovanej problematiky, kde sa rovnakým dielom uplatňujú analýzy politologické v podaní autora politológa, ako aj analýzy sociálno-ekonomické, vrátane medzinárodno-právnych a širších spoločenských súvislostí v podaní autora ekonóma, špecificky sa zameriavajúceho najmä na problematiku medzinárodných ekonomických vzťahov, inak v minulosti dlhodobo pôsobiaceho aj na právnickej fakulte.

Komplexný a zodpovedný prístup oboch autorov k spracúvanej problematike možno badať aj v zložení kolektívu recenzentov predmetnej monografie. Hoci sa v prípade tejto publikácie podieľalo na recenznom konaní netradične celkovo až päť posudzovateľov, miesto každého z nich malo svoje logické opodstatnenie: okrem posúdenia diela ako celku dokázali recenzenti špecificky vyjadriť svoje hodnotiace kritické postoje aj k jednotlivým čiastkovo zastúpeným oblastiam, v ktorých sú uznávanými odborníkmi: osobitne išlo o oblasť politologickú, verejno-správnú, historickú, medzinárodno-právnu, ako aj oblasť národno- a medzinárodno-ekonomickú, a tiež oblasť medzinárodných vzťahov.

Mimoriadny prínos uvedenej monografie možno badať nielen v jej aktuálnosti a zameraní na analýzy procesov budovania štátu a jeho inštitúcií, ústavnoprávnych inštitútov, zaistovania bezpečnosti či dodržiavania základných ľudských práv a slobôd ako fundamentálnych prvkov budovania demokracie v situácii osobitne náročných spoločenských podmienok, ale zároveň aj v jedinečnom prístupe autorov k podloženiu ich tvrdení a záverov, osobitne prostredníctvom sekundárnych analýz primárnych údajov a ich časových radov, podložených ich štatistickou interpretáciou s uplatnením regresnej analýzy, a to v súvislosti s hľadaním vyplývajúcich trendov vývoja sledovaných ukazovateľov, reprezentujúcich stav vývoja demokracie, a ich porovnaním a overovaním so závermi, ktoré autorom vyplynuli z predošlých analýz dokumentov. Uvedený postup, ktorý v súčasných

prácach vedeckého charakteru nachádzame len ojedinele, možno označiť za kľúčový prvok vedeckej dimenzie predmetnej monografie. Vyzdvihnúť okrem tematickej aj časovej aktuálnosti monografie možno ďalej aj skutočnosť, že obdobná publikácia na slovenskom odbornom knižnom trhu nejestvuje. Okrem plynulého a systematického analytického objasňovania problematiky z pohľadu s ťažiskovo politologicko-právnou povahou, a to v nevyhnutnom, no úzkom logickom prepojení s otázkami sociologickými, ekonomickými, demografickými, kultúrnymi, a rovnako i psychologickými, možno oceniť aj vedecký, a pritom jasne zrozumiteľný štýl výkladu autorov. Rovnako pozitívne však môže prispieť tiež k rozšíreniu zorného uhla vnímania odborníkov zaoberajúcich sa uvedenou problematikou o nové, doposiaľ menej diskutované, či dokonca zatiaľ vôbec nediskutované dimenzie jej vnímania, či k zlepšeniu všeobecnej osvedy širokej verejnosti o procesoch, ktorými prechádza afganská občianska spoločnosť na jej ceste za budúcnosťou, ktorej smer plne podporuje medzinárodné spoločenstvo. Osobitne možno tiež zdôrazniť skutočnosť, že publikácia ponúka novú, v jestvujúcej slovenskej literatúre doposiaľ v podstate neznámu dimenziu pohľadu na problematiku budovania demokracie, politického pluralizmu, a taktiež na toleranciu, ochrane, rešpekte a cti voči základným ľudským právam a hodnotám formujúcej sa súčasnej afganskej občianskej spoločnosti, a to rovnako jednak z pohľadu priebehu vývoja, ako aj dosiahnutých výsledkov novodobých demokratizačných procesov, a zároveň z pohľadu všeobecných i osobitných záverov a odporúčaní pre pokračujúce procesy demokratizácie, a to na úrovni politického života Afganistanu na jednej strane v komparácii s analýzou vývoja všeobecnej spoločenskej situácie v krajine na strane druhej, a to principiálne v pozitívnom a nestrannom, avšak pravdivom svetle zdôrazňujúcim čiastkové úspechy, ktoré domáca vláda, ako aj celá afganská občianska verejnosť s podporou medzinárodného spoločenstva na ceste k budovaniu vlastnej demokracie dosiahla.

Ako politológ a právnik súčasne tiež významne oceňujem z hľadiska politologického ucelenú a systematickú prezentáciu novodobého vývoja, ako aj aktuálneho stavu súčasnej afganskej právnej úpravy politických práv a politických záležitostí, a osobitne tiež samotnej afganskej volebnej legislatívy, ktorá všetkých sedem druhov volieb vymedzených platnou a účinnou afganskou ústavou z januára 2004 (ide o tzv. ústavu z roku 1382 podľa afganského letopočtu) inkorporuje do jednej komplexnej právnej normy, pričom v prípade parlamentných volieb uplatňuje táto krajina pomerne ojedinelý a špecifický volebný systém jedného neprenosného hlasu, a z hľadiska právneho zase komplexné prehľady vo vzťahu k rezolúciám prijatým Bezpečnostnou radou OSN k situácii v Afganistane s ohľadom na obdobie vlády Talibanu v krajine, ktorá medzinárodným spoločenstvom ako takým za oficiálnu vládu v krajine nikdy uznaná nebola, ďalej ucelený prehľad medzinárodno-právnych inštitútov ochrany ľudských práv a základných slobôd právne záväzných pre afganský štát, ako aj podrobnú analýzu a interpretáciu tzv. Bonnkej dohody, ktorá v podobe základného medzinárodno-právneho dokumentu vytýčila v decembri 2001 pre krajinu cestu do budúcnosti, ktorej základným atribútom mal byť mier. Opomenúť však nemožno ani prínos monografie pri jej interpretácii ústavného vývoja krajiny, prijímania

novej, demokraticky ladenej ústavy na prelome rokov 2003 a 2004 a jej základných princípov, koncipovania a presadzovania nového právneho poriadku spočívajúceho na moderných občiansko-právnych inštitútoch v porovnaní s tradičným kmeňovým právom, alebo časové analýzy spoločenského, ako aj individuálneho vnímania atribútov demokracie a s ňou súvisiacich hodnôt, či dostupnosti médií ako základného predpokladu pre výkon práva slobody prejavu. Napokon, ako zdôrazňujú aj samotní autori, ich závery a odporúčania prezentované v publikácii môžu poslúžiť aj ako pomôcka pri rozhodovaní sa, prípadne ako východisko pri prijímaní stratégií súvisiacich s aktivitami našich neziskových organizácií pôsobiacich na území Afganistanu, napríklad v oblasti ochrany ľudských práv a základných slobôd, či pri príprave a vypracovávaní nových slovensko-afganských projektov v oblastiach medzivládne podporovanej vzájomnej spolupráce.

Na záver možno uzavrieť, že výkladový text monografie sprevádza mimoriadne bohatý citačný aparát opierajúci sa o napospol zahraničné, veľmi početné vedecké a odborné zdroje literatúry, medzi ktorými nájde čitateľ aj všetky s analyzovanou problematikou súvisiace právne dokumenty a právne normy, pričom sa neopomína ani literatúra písaná v daríjčine, jednom z dvoch oficiálnych afganských jazykov. Celá publikácia je v samostatnej časti na konci doplnená viacerými prílohami, z ktorých príjemnú bodku na záver predstavuje práve štvorjazyčný slovník základných spoločensko-politických výrazov, interpretovaný v nasledujúcom poradí jazykov: angličtina - slovenčina - daríjčina - paščína.

Z pohľadu nedostatkov recenzovanej vedeckej monografie by sa žiadalo doplniť publikáciu aspoň v prílohách o tabuľky a grafy s výsledkami volieb prezentovaných a interpretovaných v štvrtej kapitole zameranej na analýzu politickej situácie v krajine v poslednej dekáde, a miestami by bolo vhodné presnú používanú terminológiu.